

A CSALÁDJOG JÖVŐJE

Az új Ptk. Családjogi Könyve – a 2013. évi V. törvény és a Szakértői Javaslat összevetése

Második rész: Rokonság, szülői felügyelet, tartás, gyámság

A következő összeállítás folytatása annak az írásnak, amely a Családi Jog előző számában az alapelvek, a házassági jog és az élettársi kapcsolat szabályozása területén vetette össze egymással a 2008-ban közzétett Szakértői Javaslat¹ és a 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Ptk.) rendelkezéseit. Ebben a részben is elsősorban azoknak a tartalmi *különbségeknek* a bemutatására törekszünk, amelyek a családjog eredeti szakértői- és a Parlament által elfogadott anyagában mutatkoznak. Nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül, hogy időközben mind az új Ptk. elfogadása előtt², mind azóta – főként az örökbefogadás és a gyámság szabályait illetően – a hatályos Csjt.-hez képest is történtek olyan változások, amelyek nem csak a Szakértői Javaslatról, hanem a 2013. évi V. törvénytől is eltérnek, és amelyekre tekintettel lehetséges, hogy – még hatályba lépése előtt – magát az új Ptk.-t is módosítani kell. Természetesen, ahol témánkat érinti, a családjognak ezekre a változásaira is utalunk, különösen azokban az esetekben, amelyekben az – véleményünk szerint – szemléletbeli eltérést jelent a korábbi szakértői elgondolásoktól.

I. Rokonság

A hatályos Csjt. Második Része „A család” címet viseli, ezt az új Ptk. Családjogi Könyve „A rokonság” címmel cseréli fel (az erre vonatkozó joganyagot a Könyv Negyedik Részében találhatjuk). Rokonság alatt mind a szülő és a gyermek közötti leszármazással, mind az örökbefogadással létrejövő rokoni kapcsolatot érti. Elvi jelentőségű annak – a ma már hazánkban nyilvánvaló – jogtételnek a kimondása is, hogy a gyermek leszármazásával vagy örökbefogadásával szülőjének teljes rokonságával is rokoni kapcsolatba kerül, jogi értelemben tehát mindkét módon létrejövő rokoni kapcsolat egyenrangú (4:97. §).

1. A leszármazáson alapuló rokoni kapcsolat szabályozásában nincs lényeges különbség a 2008-as

Szakértői Javaslat és az új Ptk. között sem az apai jogállás keletkezése, vagy az apaság vélelmének megtagadása, sem az anyai jogállás tekintetében. Az új szabályozás „rendet rak” az apasági vélelmek rendszerében: egységesíti a hatályos jog szerinti kétféle apai elismerés szabályait (a házasságkötés előtt, a menyasszony gyermekére nézve tett elismerést „beolvasztva” az elismerés általános szabályi közé), és beilleszti a sorrendbe az élettársak emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásban való részvétele folytán keletkező apaságot (4:98. §). Ez utóbbit illetően megjegyezzük, hogy a 2009. évi XXIX. törvény 2010. január 1. napján hatályba lépett 16. §-ának (2) bekezdése apasági vélelmet fűzött a közjegyzők által vezetett Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása által igazolt élettársi kapcsolathoz is, ha az a fogamzási idő kezdetétől a gyermek születéséig eltelt idő vagy annak egy része alatt fennállt (ennek kapcsán a Csjt. 35. §-a is kiegészült); következésképpen a nyilvántartásban szereplő élettársnak nem kellett teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot tennie ahhoz, hogy a gyermek apjává váljon. A 2010. évi CXLVII. törvény 5. §-a 2011. január 1. napjától hatályon kívül helyezte a nyilvántartásnak az apasági vélelmet keletkeztető joghatását, ami természetesen nem jelenti azt, hogy ha az élettársi kapcsolatból származó gyermek születése 2010. január 1. és 2010. december 31. között történt, a vélelem ne érvényesülne, sőt ezt a 2013. évi CLXXVII. törvény (Ptk.) 30. §-a kifejezetten ki is mondja. Az élettársi nyilatkozaton alapuló vélelmet az új Ptk. sem vezeti vissza a jogrendbe. Apasági vélelem tehát az élettársi kapcsolatból „természetes úton” fogant gyermek születéséhez a törvény erejénél fogva akkor sem kapcsolódik, ha kapcsolatukat az élettársak nyilvántartásba vételükkel is megerősítették³, azaz a külvilág felé is vállalták, csak a teljes hatályú elismerés keletkeztet vélelmet, míg a mester-

³ Azt, hogy sokan éppen az apasági vélelem érvényesülése érdekében vetették partnerkapcsolatukat az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásába, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara rendelkezésemre bocsátott adatai valószínűsítik: ezek szerint 2010-ben 1063 élettársi kapcsolat fennállásának igazolására került sor (ebből öt esetben a gyermek nevével szóló utólagos nyilatkozattal), míg 2011-ben a bejegyzések száma 496-ra esett vissza.

¹ Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez (szerk.: Vékás Lajos) Complex Kiadó 2008.

² A törvényt az Országgyűlés a 2013. február 11-i ülésnapján fogadta el, kihirdetése a Magyar Közlöny 2013. évi 31. számában történt meg. A hatálybalépés napja: 2014. március 15. (Ptk. 8:4. §).

séges megtermékenyítésben való részvétel a férfi élettársat a törvény értelmében apává teszi.

Az apasági vélelem alaptényállása természetesen továbbra is a *az anya házassági köteléke* (4:99. §), amelyet a reprodukciós eljáráson alapuló vélelem két kivételes – és nyilván nagyon ritkán előforduló – esetben (az anyának az eredményes reprodukciós eljárás lefolytatást követően a gyermek születéséig terjedő időszakban kötött házassága esetén, illetve ha az anya házasságának megszűnését követően a reprodukciós eljárásból származó gyermek megszületéséig a vélelmezett fogamzási idő nem telt el) előz meg [4:100. § (2) és (3) bekezdés].

Az apai elismerő nyilatkozaton alapuló vélelem tekintetében a *Szakértői Javaslat* azon szervek közül, amelyek előtt az elismerés, illetve a hozzájárulás megtehető, mellőzte a magyar külképviseleti hatóságot, azzal az indokkal, hogy a gyakorlatban e hatóság előtti nyilatkozattétel nem fordul elő és a mai utazási körülmények között ennek a lehetőségnek a fenntartása nem indokolt. *Az új Ptk.* szerint az elismerést hivatásos konzuli tisztviselő, illetve a konzuli tanúsítvány kiállítására felhatalmazott tiszteletbeli konzulnál is meg lehet tenni [4:102. § (1) bek.], erre ugyanis változatlanul igény van.

Az elismerésen alapuló apasági vélelem megtámadásának okait már a *Szakértői Javaslat* is bővítette a hatályos joghoz képest, lehetőséget adva a nyilatkozat tévedés, megtévesztés vagy jogellenes fenyegetés címén történő megtámadására, a bírói gyakorlatban ugyanis – ha elvéve is – de előfordult olyan eset, amikor ez indokolt lett volna.⁴ *Az új Ptk.* egy újabb megtámadási okot vezet be: eszerint meg lehet támadni az apaság vélelmét azon az alapon is, hogy az elismerő nyilatkozatot jogszabály megkerülése céljából tették [4:107. § (2) bek. c) pontja]. A jogszabály megkerülése jelentheti pl. az idegenrendészeti vagy az örökbefogadási szabályok kijátszására irányadó szándékot. Különösen örökbefogadás esetén fordulhat elő, hogy a gyermeket örökbe fogadni kívánó férfi, aki nem rendelkezik alkalmasságot igazoló hatósági határozattal, a gyermek vér szerinti anyjával összejátszva teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot tesz a rendezetlen családi jogállású gyermekre, felesége pedig ezt követően a házastársi örökbefogadás engedélyezését kéri, aminek következtében a gyermek ellenőrizhetetlen körülmények közé kerülhet.⁵ Ilyen helyzet kialakulásának elsősorban az apai elismerés-

re, illetve az örökbefogadás engedélyezésére irányuló eljárásban lenne kívánatos elejét venni és azok feltételeit kellő körültekintéssel vizsgálni. Ha azonban ez bármilyen okból elmaradt, az új Ptk. – hangsúlyozottan a gyermek érdekében – kizárólag az ügyész és a gyámhatóság részére, rövid (egy éves) határidővel lehetőséget ad az apaság megtámadására [4:107. § (2) bek. c) pontja, 4:109. § (5) bek.].

2. *Az örökbefogadás szabályozásában* a Szakértői Javaslat nem tervezett lényeges változásokat, lévén ez a családjognak az a területe, amely az elmúlt két évtizedben legtöbbször került módosításra. A 1003/2003. (I. 25.) Korm. rendelet nyomdokain haladva a kiskorú gyermek elsődleges érdekének érvényre juttatása mellett a vérszerinti szülők és a vérszerinti család érdeke, valamint az örökbe fogadni kívánó szülők sokszor ellentétes érdekei közötti összhang erősítését tűzte ki célul. Alapvetően nem változtatott ezen a 2013. évi V. törvény sem. Néhány kisebb eltérés azonban jelentkezik a két anyag szabályaiban, közöttük vannak kifejezetten előre mutatóak (pl. a gyermek vér szerinti származás megismeréséhez fűződő jogával kapcsolatban), mások viszont a szándékolt érdekegyensúly helyett inkább az örökbe fogadni szándékozó szülők érdekeit helyezik előtérbe (pl. a vér szerinti szülő hozzájáruló nyilatkozatának visszavonhatósága tekintetében).

A *Szakértői Javaslat* az örökbefogadás általános feltételei között nem tartalmazta azt a kitétel, hogy a kiskorú gyermek érdekében a gyámhatóság elsősorban a házasságban élő örökbefogadók általi örökbefogadást engedélyezi. Abból indult ki, hogy egyrészt az örökbefogadás céljából (a gyermek családban történő nevelkedése) ez amúgy is következik, másodsorban, ha ritkán is, de elképzelhetők olyan helyzetek, amikor házaspár örökbefogadókkal szemben a gyermek egyedülálló rokona vagy más személy, aki a gondozásában, nevelésében addig is részt vett, alkalmasabbnak bizonyul az örökbefogadására. Az „elsősorban” szó pedig a szabály normatartalmát eleve gyengíti. *Az új Ptk.* megtartotta ezt a Csjt. 49. § (1) bekezdésében foglalt szabályt [4:120. § (5) bek.], mert szükségesnek látta annak külön kihangsúlyozását az örökbefogadás céljának megvalósulása érdekében. Ez azonban semmiképpen nem tekinthető az örökbefogadás feltételének, hiszen a gyermek legfőbb érdeke, hogy olyan örökbefogadóhoz kerüljön, ahol legjobban kialakítható a szülő–gyermek kapcsolat, így nem zárható ki az egyedülálló személy által történő örökbefogadás sem.⁶

Az örökbefogadó személyével kapcsolatban mindkét normaanyag – az európai országok többségének szabályozását követve – 25 évre emelte fel az örökbefogadási korhatárt. Az örökbefogadó és az örökbefogadott közötti korkülönbség tekintetében a felső időhatárt (45

⁴ Lásd BH 2003.70. jogeset. Jogtörténeti érdekesség, hogy a Csjt. hatályba lépését (1953. január 1.) követően a joggyakorlat – feltehetően a korábban hatályos 1946. évi XXIX. törvénycikk nyomdokain haladva – hajlott a megtámadás lehetőségének elismerésére ún. akarathibák esetén, a jogirodalom erős kritikájának hatására (ismerteti *Nizsalovszky Endre: A család jogi rendjének alapjai*, Akadémiai Kiadó 1963. 408–413. old.) azonban szakított ezzel a felfogással.

⁵ Lásd *Boros Zsuzsa: A rokonság* in: *Az új Ptk. magyarázata III/VI. kötet*, szerk.: *Kőrös András* 179. old.

⁶ Vö. *Katonáné Pehr Erika: Az örökbefogadás*, in: *Az új Ptk. magyarázata III/VI. kötet*, Családjog, 201. old., szerk.: *Kőrös András* HVG-ORAC Kiadó 2013.

év) a *Szakértői Javaslat* eltörölte és csak a 16 éves minimális korkülönbséget tartotta meg, az *új Ptk.* a korkülönbség maximális időtartamát is megtartotta, azzal, hogy házaspári örökbefogadásnál annak csak az egyik örökbefogadónál kell fennállnia, a házastárs gyermekének örökbefogadásánál pedig attól el lehet tekinteni [4:121. § (1) bek.]. Kiegészíti továbbá a Ptk. az örökbefogadást kizáró okokat (szülői felügyeletet megszüntető vagy közügyektől eltöltő ítélet hatálya alatt állás) azzal, hogy nem fogadhat örökbe, akinek gyermeke átmeneti vagy tartós nevelésben van [4:121. § (3) bek.].

Nem változik a szabályozás abban, hogy közös gyermekként csak házastársak fogadhatnak örökbe [4:132. § (2) bek.], és hogy az örökbefogadás fennállása alatt a gyermeket csak az örökbefogadó házastársa fogadhatja örökbe [4:123. § (2) bek.]. Megemlítjük azonban, hogy a szakértői munka utolsó fázisában készült egy olyan alternatív változat is, amely szűkebb körben megengedte volna az élettárs gyermekének örökbefogadását különmemű élettársak esetén, azon az alapon, hogy az élettársi jogviszony nyilvántartásba vétele a kapcsolat komolyságára és tartósságára utal, amely a gyermek szempontjából hasonló élethelyzetet eredményez a házassági kapcsolaton alapuló családéhoz, és elsődleges érdeke, hogy azokkal, akik nevelik, a szülő–gyermek kapcsolat jogilag is fennálljon.⁷ Ezt a megoldást azonban már a Bizottsági Javaslat⁸ sem tartalmazta.

Az örökbefogadásra való alkalmasság megállapítása körében a *Szakértői Javaslat* az alkalmasságot megállapító határozat érvényességi idejére is tartalmazott rendelkezéseket, lényegében a 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (Gyer.) alapvető, garanciális rendelkezését emelve törvényi szintre. Az örökbefogadhatónak nyilvánítás időtartamáról nem szólt. Az *új Ptk.* csak általánosságban utal a jogszabályban meghatározott előzetes eljárás és felkészítés lefolytatására, illetőleg felsorolja azokat az eseteket, amelyekben ettől el lehet tekinteni. Külön rendelkezik arról, hogy a gyermekvédelmi nevelőszülő alkalmasságát a gyámhatóság az örökbefogadás engedélyezése iránti eljárás során álla-

pítja meg [4:122. § (1)–(2) bek.]. Meghatározza, hogy az átmeneti nevelésbe vett gyermeket legfeljebb két évre lehet örökbefogadhatónak nyilvánítani, ami indokolt esetben legfeljebb két évvel meghosszabbítható [4:124. § (2) bek.]. Magát az örökbefogadhatónak nyilvánítást a *Szakértői Javaslat* a törvényben felsorolt esetekben csak *lehetőségként* kezelte, valamennyi esetben a gyámhatóság mérlegelésére bízva, hogy a vérszerinti szülő közömbösségét gyermekével szemben (a rendszeres kapcsolattartás mellőzését, lakóhely változása közlésének elmaradását) a konkrét esetben tartja-e olyan súlyúnak, ami a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánítását indokolja. Az *új Ptk.* megmarad a Csjt. 48/A. §-ának megoldásánál, amely a törvényben meghatározott esetekben – a szülői magatartás okának, indítékainak mérlegelése nélkül – *kötelezővé* teszi az örökbefogadhatónak nyilvánítást, ami egyébként a szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás kötelező szüneteltetésével is jár [4:124. § (1) és (4) bek.].

Az örökbefogadáshoz történő szülői hozzájárulás visszavonhatóságának kérdése mindig is kényes pontja volt az örökbefogadás szabályozásának, különös tekintettel arra, hogy a joggyakorlat soha nem ismerte el, hogy a hozzájáruló nyilatkozat a Ptk.-ban a jognyilatkozatok megtámadására vonatkozó szabályok szerint, esősorban ún. akarathibák (tévedés, megtévesztés, jogellenes fenyegetés) esetén megtámadható lenne. A visszavonás lehetőségét a Csjt. csak a titkos örökbefogadásnál ismerte el, és 1990-től kezdődően az erre adott határidő is – a törvény módosításai során – fokozatosan szűkült.⁹ A *Szakértői Javaslat*, következetesen szétválasztva a nyílt és titkos örökbefogadást az első esetben az örökbefogadást engedélyező határozat jogerőre emelkedéséig, a második esetben – lényegében a Csjt. hatályos szabályával egyezően – a gyermek hat hetes koráig engedte meg a visszavonást, azzal azonban, hogy kivételesen indokolt esetben, a gyámhatóság hozzájárulásával a nyilatkozat később is visszavonható, ha a gyermeket még nem helyezték ki az őt örökbe fogadni szándékozó személyhez. Kiindulási alapja az volt, hogy az anyák egy része nem a gyermekkel szembeni felelőtlenség vagy nemtörődömség miatt, hanem körülményei, környezete hatására, pillanatnyilag kilátástalannak látott helyzete miatt „mond le” gyermekéről.¹⁰ Az *új Ptk.* nem tesz különbséget – a teljesen eltérő élethelyzet ellenére

⁷ Ebbe az irányba mutat a nemzetközi jogfejlődés. A Gyermekek Örökbefogadásáról szóló Európai Egyezmény 7. Cikkének 1. pontja szerint a jognak – a házastársak mellett – meg kell engednie a gyermek örökbefogadását a különmemű nyilvántartott élettársak számára is, a 2. pont pedig az államok szabad választására bízta, hogy azt lehetővé teszik-e az azonos nemű partnereknek, illetve a tartós élettársi kapcsolatban élőknek. Magyarország az Egyezményt 2010. november 29-én aláírta, de nem ratifikálta (maga az Egyezmény a harmadik ratifikációt követően, 2011. szeptember 1-jén hatályba lépett). Az Emberi Jogok Európai Bírósága az *Emonet v. Switzerland* ügyben (2007) az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikkének megsértését állapította meg, mert Svájc nem tette lehetővé az élettárs gyermekének örökbefogadását a velük együtt élő másik élettársnak.

⁸ Lásd az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslatát magyarázatokkal, szerk.: *Vékás Lajos*, a szerkesztő munkatársa: *Gárdos Péter*, Complex Kiadó 2012.

⁹ A Csjt. 48. §-ának (3) bekezdése az elmúlt huszonöt évben többször módosult. A II. Csjt. novella (1986. évi IV. törvény) szerint a szülő a gyermek születése után legalább hat hónap elteltével adhatott hozzájáruló nyilatkozatot a titkos örökbefogadáshoz, a nyilatkozat visszavonásának viszont nem volt helye, 1990. március 1-jétől a szülő a hozzájáruló nyilatkozatot a gyermek két hónapos koráig vonhatta vissza (1990. évi XV. tv. 3. §-ával módosított szöveg), 2003. január 1-jétől a nyilatkozat a gyermek hat hetes korának betöltéséig vonható vissza (2002. évi IX. tv. 107. § (2) bekezdésével módosított szöveg). Nyílt örökbefogadás esetén a nyilatkozat nem volt visszavonható.

¹⁰ Lásd *Szakértői Javaslat*, 1. l. l. 505. old.

– a nyílt és a titkos örökbefogadás között a visszavonhatósággal kapcsolatban, azt mindkét esetben a gyermek születésétől számított hat héten belül engedni meg, és kizárólag a gyermeknek a szülő vagy gyermek más hozzátartozója által történő nevelése érdekében [4: 125. § (2) bek., 226. § (2) bek.]. A határidő nem hosszabbítható meg akkor sem, ha a gyermek nem került az örökbe fogadni szándékozó személyhez, a szülői felügyeleti jog a gyermek hat hetes korában megszűnik [4:190. § (1) bek. c) pontja], amit a gyámhatóság határozatban állapít meg. Új szabály, hogy nyílt örökbefogadás – a rokonok és a szülő házastársa által történő örökbefogadás kivételével – szülői hozzájárulás esetén is csak a területi gyermekvédelmi szakszolgálat vagy az örökbe fogadást elősegítő (erre megfelelő engedéllyel rendelkező) szervezet közreműködésével jöhet létre, ami nyilvánvalóan (és helyeseltetően) az örökbefogadás átláthatóságát szolgálja [4:125. § (4) bek.].¹¹

Az örökbefogadás előtti, az örökbefogadó saját háztartásában történő kötelező gondozás idejét a *Szakértői Javaslat* – több külföldi ország szabályozását alapul véve – három hónapra kívánta felemelni, ezt az időtartamot tartva alkalmasnak és egyben elegendőnek annak megítélésére, hogy az örökbefogadni kívánók és a gyermek között kialakulhat-e megfelelő szülő–gyermek kapcsolat. *Az új Ptk.* erre egy hónapot tart megfelelőnek, előírja viszont az örökbefogadás utánkövetését az örökbefogadási határozat jogerőre emelkedésétől öt évig a területi gyermekvédelmi szakszolgálat szakszolgálat vagy jogszabályban meghatározott szervezet részéről a gyermek helyzetének, életkörülményeinek figyelemmel kísérése céljából [4:128. §, 4:131. § (2) bek.].

A gyermek vérségi származás megismeréséhez fűződő jogát örökbefogadás esetén 2013. január 1. napjától a 2012. évi LXXX. törvénnyel módosított Csjt. a *Szakértői Javaslat* nyomdokain haladva, azokat kibővítve, a korábbinál lényegesen differenciáltabban szabályozza. A szabályozás lényegében egyezik az *új Ptk.-ban* foglaltakkal. Ennek lényege, hogy az örökbefogadott az örökbefogadás *tényéről* korától függetlenül, a gyámhatóságtól juthat információhoz és kérhet felvilágosítást arról is, hogy vér szerinti szülője él-e, van-e testvére. Ha a gyermek a 14. életévét betöltötte, törvényes képviselőjének hozzájárulása nélkül vér szerinti szülőjének és testvérének személyazonosító adatairól is tájékoztatást kaphat, ezek az adatok azonban – néhány szűk kivételtől eltekintve – csak az érintettek kifejezett hozzájárulása esetén közölhetők. A közlésre nem kerülhet sor akkor sem, ha a gyámhatóság úgy ítéli meg, hogy az a gyermek érdekeivel ellentétes. Külön rendelkezés szól arról, hogy – a személyazonosító adatok közlése nélkül – az örökbefogadott egészsége szempontjából (pl.

esetleges genetikai rendellenesség valószínűsége) jelentős egészségügyi adatok az örökbefogadottal közölhetők. (4:135–136. §§).¹²

Az örökbefogadás megszűnésével kapcsolatban a *Szakértői Javaslat* új szabályként csak annyit rögzített, hogy a megszűnéssel felélednek a leszármazáson alapuló rokonságból származó azon jogok és kötelezettségek, amelyek az örökbefogadással megszűntek. *Az új Ptk.* 4:144. §-a ezt azzal a kivétellel egészíti ki, hogy a szülői felügyeleti jogok és kötelezettségek nem állnak helyre. Ennek indoka, hogy míg a rokontartás, öröklés joga feléled a vér szerinti szülővel szemben, a szülői felügyeleti jogok és kötelezettségek (gondozás, nevelés, törvényes képviselő, vagyonnevelés) automatikus feléledése ellentétes lehet a gyermek érdekével: így az örökbefogadás felbontása után nem kell a gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánításához szükséges eljárásokat ismét lefolytatni, a gyermek rövid időn belül ismét örökbefogadó családba kerülhet, ha nincs a felügyeleti jog gyakorlására alkalmas vér szerinti szülő.

II. Szülői felügyelet

A szülői felügyelet gyakorlásának elvei és főként problémái világszerte jelentős változáson mentek keresztül. Ez az a terület, amellyel kapcsolatban Magyarországon is – a bírósági és a gyámhatósági gyakorlat tapasztalatai szerint – alapvető gondok jelentkeznek: a szülők (főként különélő szülők) közötti, véget nem érő jogi viták, végrehajthatatlan és végrehajthatatlan hatósági határozatok, ismételt fellángoló személyi összetűzések teszik tönkre sok gyermek életét, azokat, akiket – mint koruknál, helyzetüknél fogva „gyengébb feleket” – a jogszabálynak és a joggyakorlatnak védenie kell. Természetesen a kedvezőtlen jelenségek nem oldhatók meg pusztán jogi eszközökkel, a megfelelő szabályozás azonban olyan medret adhat a problémák rendezésének, amely, ha a folyó „tisztaságát” nem is, annak irányát, „sodorvonalát” befolyásolni képes. Ezért mind a *Szakértői Javaslat*, mind az *új Ptk.* a szülői felügyeletre vonatkozó Címben terjedelmileg és tartalmilag is lényeges változásokat hoz. A szülők felelősségét helyezi a középpontba, elsődleges szerepet szán a szülők megállapodásának, erősíteni kívánja a közös szülői felügyeletet. Abban az esetben, ha a bíróságnak kell döntenie a szülői felügyelet gyakorlásáról, a szülők egymás közti viszonyában elhagyja a „gyermekelhelyezés” kifejezést, és azt arra az esetre tartja fenn, ha a gyermek harmadik személyhez vagy a nevelkedését biztosító intézetbe kerül; a szülők között a szülői felügyeleti jogok rendezéséről szól, sokkal rugalmasabb kereteket biztosítva a gyermekkel kapcsolatos feladatok megosztásának. Külön pontban rögzíti a különélő szülő jogait és kötelezett-

¹¹ Lásd *Katonáné Pehr Erika*: i. m. 212. old.).

¹² A kérdésről részletesen lásd *Katonáné Pehr Erika*: i. m. 223–226. old.).

ségeit, ehhez illesztve a kapcsolattartás szabályait. A szülők együttműködésének biztosítása érdekében, mind a bíróság, mind a gyámhatóság részére lehetővé teszi, hogy – ha a megegyezésre a legkisebb esélyt látják – a feleket mediációs eljárásban való részvételre kötelezzék.¹³ Ma már azt nem is kell külön hangsúlyozni, hogy – a hatályos törvénnyel egyezően – semmiféle különbség nincs a felügyeleti jogok és kötelezettségek tekintetében attól függően, hogy a szülők házastársak, élettársak (voltak), vagy közöttük még ilyen kapcsolat sem áll(t) fenn.

Mindazonáltal a szakértői elképzelések és az elfogadott normaszöveg között kisebb eltérések fellelhetők, amelyeknek – egyik-másik esetben – elvi jelentősége és gyakorlati következménye is van. A *Szakértői Javaslat* a szülői felügyelet részjogosítványai között külön a gyermek tartózkodási helyének meghatározását nem sorolta fel, az *új Ptk.* viszont ezt kifejezetten rögzíti [4:146. § (2) bek.]. Ennek több szempontból is jelentősége van: az ún. megegyezéssel való válás esetén a gyermek lakóhelyében a szülőknek még közös szülői felügyelet esetén is meg kell állapodniuk [4:21. § (4) bek.]; közös szülői felügyelet hiányában a gyermek sorsát érintő lényeges – tehát főszabály szerint a különélő szülők közös döntését igénylő – kérdés a szülőjével azonos lakóhelyén kívüli tartózkodási helyének, illetve huzamos vagy letelepedés céljából történő külföldi tartózkodási helyének kijelölése [4:175. § (2) bek.]. Ez az utóbbi rendelkezés összefügg azzal a változtatással, hogy míg a *Szakértői Javaslat* a gyermek egy évet meghaladó időtartamban tanulmányok folytatása, munkavállalás, letelepedés érdekében történő külföldre utazásához kívánta meg mindkét szülő egyetértését (akár egyedül, akár az őt gondozó szülővel utazott), az *új Ptk.* a kérdést jóval differenciáltabban szabályozza: nem ír elő időtartamot, hanem különválasztja a gyermek huzamos időn át történő és letelepedési célú külföldre távozását, az előbbire példálózó felsorolásként említi a tanulmányok folytatását, munkavállalást vagy más hasonló célt, fenntartva a szülők egyetértésének szükségességét. A letelepedési célú külföldre távozásához viszont külön erre vonatkozó szülői engedély szükségességét írja elő [4:152. § (5) és (6) bekezdés]. A konkrét időtartam (a hatályos joggal is egyező egy év) elhagyásának és a két esetkör szétválasztásának azért van jelentősége, hogy nyilvánvaló legyen, mely esetekben jogos és melyekben jogellenes a gyermek Magyarországról történő elvitele, mikor indíthat a jogában sértett szülő – önállóan vagy a Központi Hatóságon keresztül – eljárást külföldi államban a gyermek hazahozatala érdekében. A korábbi gyakorlat szerint

¹³ A mediáció családjogi vitákban való alkalmazásának előnyei tekintetében a szerzők jogirodalomból hivatkoznak az egyik elsőként megjelent tanulmányra: *Gyengéné Nagy Márta: Mediáció és/vagy kapcsolatügyelet családjogi kérdésekben c. cikkére* (Családi Jog 2005/1. szám).

sokszor erre már csak az egy év eltelte után volt lehetőség, amikor a gyermek visszaadására – a nemzetközi egyezmény szerint¹⁴ – csak sokkal szigorúbb feltételek mellett kerülhetett sor. A kiutazás célja és nem az időtartama az a momentum tehát, amiből a jogellenesség vagy annak hiánya megállapítható. A szülők közötti egyet nem értés esetén a gyámhatóság döntését lehet kérni (4:166. §), annak hiányában viszont a huzamos időre (nem nyaralási, rokonlátogatási célú, hanem a szokásos tartózkodási hely megváltoztatásával járó), illetve a letelepedési célú külföldre vitel a szülő egyoldalú döntése alapján jogellenesnek fog minősülni.¹⁵

A szülői felügyeleti jogok fontos eleme a *gyermek nevének meghatározása* (ennek szabályai a Csjt. a Családi jogállás c. fejezetéből – indokoltan – a Szülői felügyelet címbe kerültek át). Ez különélő szülők esetén is a gyermek sorsát érintő lényeges kérdés [4:175. § (2) bek.]. A pontosított rendelkezések szerint, ha nincs olyan személy, akit a gyermek apjának kell tekinteni, a gyermek az anyja születési vagy házasságkötéssel szerzett családi nevét viseli. Ami a képzelt apa bejegyzését illeti, már a *Szakértői Javaslat* szakított azzal, hogy erre mindenképpen, az anyja akarata ellenére is sort kell keríteni, mert kimondta, hogy a képzelt apa bejegyzésére irányuló eljárásban az anyja *bejelentheti*, hogy a gyermek továbbra is az ő családi nevét viseli. Az *új Ptk.* tovább erősíti az anyja szülői autonómiáját azzal, hogy az erre vonatkozó nyilatkozat hiányában a gyermek az anyja családi nevét viseli tovább, tehát képzelt apa kizárólag az anyja kezdeményezésére jegyezhető be az anyakönyvbe. A nagykorúvá vált gyermek pedig – ha addig az apai státusz betöltetlen maradt – kérheti maga is a képzelt apa bejegyzését, sőt kezdeményezheti a korábban bejegyzett képzelt apa nevének törlését, egyúttal nyilatkozhat arról is: kívánja-e a jövőben a képzelt apa családi nevét viselni [4:150. § (4) és (5) bek.].

A szülők a gyermekük vagyontát biztosítékadási és számadási kötelezettség nélkül kezelik, ennek során a rendes vagyonkezelés szabályai szerint, ugyanazzal a gondossággal kötelesek eljárni mint saját ügyeikben. A *Szakértői Javaslat* csupán utalt a szülőknek a vagyonkezelés során elkövetett súlyos gondatlanságért fennálló felelősségére, az *új Ptk.* kimondja, hogy ha kötelezettségüket szándékosan vagy súlyos gondatlanságból megszegik, az ezzel okozott kárt a szerződésen

¹⁴ A Gyermek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában az 1980. évi október 25. napján kelt szerződés, kihirdette az 1986. évi 14. tvr. A változásra tekintettel Legfelsőbb Bíróság PK 284. számú állásfoglalása is felülvizsgálatra szorul, amely az elvital jogellenességének szempontjait rögzíti.

¹⁵ A 2013. évi CLXXVII. törvény (Ptk.) 39. §-a alapján az egyezmény alkalmazása szempontjából az új Ptk. rendelkezéseit a hatályba lépését követően külföldre vitt vagy ott visszatartott gyermekek tekintetében kell alkalmazni.

kívül okozott károk megtérítéséért való felelősség szabályai szerint kötelesek megtéríteni [4:158. § (2) bek.].¹⁶

A Ptk. családjogi részének kodifikációja során kifejezett hangsúlyt kapott a különélő szülő jogainak bővítése, amelyet a Családjogi Könyv a különélő szülő jogainak tételes rögzítésével (4:173–176. §§), a gyámhatósági eljárásban a kötelező közvetítői eljárás általános bevezetésével (4:177. §), valamint a kapcsolattartás – mint a gyermeket és a különélő szülőt valamint a törvényben felsorolt más hozzátartozókat megillető alapvető jogosultság – külön alpontba foglalt, részletes szabályozásával kíván megvalósítani. Tartalmilag az új szabályozás nem változtat lényegesen a kapcsolattartás hatályos rendelkezésein, azokat azonban finomítja és a gyakorlatban kimunkált tételekkel kiegészíti, így pl. normaként rögzíti azt az elvet, hogy a kapcsolattartás joga, ha a bíróság vagy a gyámhatóság a gyermek érdekében eltérően nem rendelkezik – a megállapodással vagy hatósági határozattal meghatározott időkeretek között – kiterjed a gyermek meghatározott időtartamú külföldre vitelére is [4:180. § (2) bekezdése].¹⁷ Szigorodnak a szabályok a kapcsolattartás akadályozásáért, illetve szabályainak megszegéséért is: e magatartások a gyermeket gondozó szülő, illetve a különélő szülő részéről egyrészt az ezzel okozati összefüggésben felmerült, indokolt költségek gyámhatóság általi megtérítésére, másrészt az ezzel okozott egyéb károk viselésére (a személyiséget ért jogsértés esetén akár sérelemdíj megfizetésére) is alapot adnak (4:183. §). A *Szakértői Javaslat* tudatosan szakítani próbált a jelenlegi kazuisztikus szabályozással és nem kívánta a kapcsolattartást a „folyamatos” és „időszakos” vagy ehhez hasonló kategóriákba szorítani. Ebben is, miként a családi viszonyokban másutt is, az életviszonyok sokféleségéből és a felelős szülői magatartásból indult ki. Ezért csupán egy általános megfogalmazást tartott szükségesnek a kapcsolattartás tartalmáról, miszerint az magában foglalja a gyermekkel való személyes találkozást, a gyermeknek a szokásos tartózkodási helyéről rendszeresen, meghatározott időtartamra történő elvitelét, a gyermeknek időszakonként, elsősorban az oktatási szünetek és a többnapos ünnepek időszakában való huzamos együttléte és a kapcsolat személyes találkozás nélküli, folyamatos fenntartását. A bíróság és a gyámhatóság e rendelkezés alapján a gyermek korának, egészségi állapotának, életkörülményeinek, a szülők személyes körülményeinek és az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményének figyelembevételével döntött volna a

konkrét esetben a kapcsolattartás mikéntjéről. Az új Ptk. azonban szükségesnek látta a korábbi „irányjelzők” megjelenítését a törvényben: a fentieket kiegészítő rendelkezése szerint a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban rendelkezni kell a kapcsolattartás gyakoriságáról, időtartamáról, *folyamatos vagy időszakos voltáról* és arról is, hogy *felügyelt kapcsolattartásra kerül-e sor*¹⁸, továbbá több egyéb részletkérdésről (pl. átadás helye, pótlás, értesítési kötelezettség), amelyeket jelenleg a Gyer. tartalmaz [4:181. § (3) bek.].

A szülői felügyelet megszűnése körében a családjogi szabályok rendezik azt a helyzetet, amikor az egyik szülő halála miatt a felügyeleti jognak a másik szülőre történő átszállásáról kell döntenet. Közösen gyakorolt szülői felügyelet esetén nyilvánvaló, hogy a továbbiakban a szülői felügyeleti jog a túlélő szülőt illeti meg [4:190. § (2) bek.]. Ha az a szülő hal meg, aki a szülői felügyeletet vagy annak egyes részjogosítványait egyedül gyakorolta, a felügyelet szintén a túlélő szülőt illeti meg, feltéve, hogy nem áll a szülői felügyelet megszüntetését kimondó ítélet hatálya alatt [4:190. § (3) bek.]. Ennek hiányában a gyámhatóság felhívja őt a szülői felügyeleti jogok gyakorlására. A *Szakértői Javaslat* szerint ez a felhívás csak akkor lett volna mellőzhető, ha a túlélő szülő felügyeleti joga cselekvőképtelensége, korlátozott cselekvőképessége, ismeretlen helyen való tartózkodása vagy a szülői felügyelet ellátásában való tényleges akadályoztatása miatt *szünetel*. Az új Ptk. ezeket a kivételeket kiegészítette azzal az általános és a gyámhatóság számára széles körű mérlegelési lehetőséget adó okkal, hogy nem hívható fel a szülői felügyeleti jogok gyakorlására a szülő akkor sem, ha az a gyermek érdekeivel nyilvánvalóan ellentétben áll. Így a 4:190. § (3) és (4) bekezdése némiképpen ellentétbe került egymással, hiszen a (3) bekezdés főszabálya a szülői felügyelet „feléledését” csak abban az esetben nem tartja megállapíthatónak, ha a szülőnek a felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, a (4) bekezdésben pontosan meghatározva a kivételeket. Ez utóbbi bekezdésnek a kiegészítése a gyermek érdekére való általános hivatkozással, a szülői felügyelet megszűnésének illetve szünetelésének bekövetkezése nélkül – véleményünk szerint – a gyámhatóságnak túlságosan széleskörű mérlegelési jogot ad a túlélő szülő érdekeivel szemben. Kérdés, hogy ez összefér-e a szülői felügyelet korlátozásának kivételenségét kimondó elvi szintű szabállyal (4:149. §)?

III. Rokontartás

A rokontartás szabályaiban nincs lényegi eltérés a *Szakértői Javaslat* és az új Ptk. között. A közös sza-

¹⁶ Lásd Ptk. 6:519. §

¹⁷ A jogtételt a Legfelsőbb Bíróság az EBH 2008.1775. sz. Elvi határozatában mondta ki akként, hogy a bíróság a szülők megállapodásának hiányában dönthet úgy, hogy a különélő szülő az időszakos kapcsolattartás alatt a gondozó szülő hozzájárulása nélkül külföldre vigye. Ezt az elvet fejlesztette tovább a 2013. évi V. törvény.

¹⁸ Az ellenőrzött kapcsolattartás jelentőségéről, annak a gyermek érdekében, különösen a különélő szülővel való kapcsolat fokozatos kiépítésében betölthető pozitív szerepéről lásd *Somfai Balázs: A kapcsolattartás mint a gyermek emberi joga* (HVG-ORAC Kiadó, 2009.) 131–133. old.

bályok – amelyek a hatályos Csjt.-ben elsősorban a távolabbi rokonok tartását (szülőtartást, testvértartást) veszik alapul – úgy kerültek kialakításra, hogy azok a gyermektartás több általánosítható rendelkezését is tartalmazzák (pl. a tartásdíj megállapításának módja, a kötelezettel szemben érvényesíthető tartási igények felső határa, a munkáltató felvilágosítás adási kötelezettsége). Ezáltal a rokонтartás általános szabályai valóban közös szabályokká válnak. Ezzel a szabályozással nemcsak a közös szabályok nagy része kerül közelebb a gyermektartás szabályozási igényeihez, amelynek a családjogi tartási kötelezettségen belül kiemelt jelentősége van, hanem valamennyi a Családjogi Könyv által szabályozott tartásnak van egy általános része, amelyhez a tartás különös esetei: a kiskorú, a nagykorú gyermek tartása, valamint – a megfelelő részben elhelyezve – a házastársi tartás és az élettársi tartás is csatlakoznak.

A jogalkalmazók figyelmét fel kell hívnunk viszont egy szóhasználatbeli változásra: az új Ptk. – a Szakértői Javaslatnál szemben – a tartás mértékével kapcsolatban mindenütt a tartásdíj meghatározása szót használja annak megállapítása helyett (pl. 4:205. §, 4:218. §, 4:221. §), feltehetően abból a téves elképzelésből kiindulva, hogy ezekben az esetekben nem a Pp. szerinti megállapítási keresetről illetve ítéletről (Pp. 123. §), hanem marasztalásról van szó. A „megállapítás” anyagi jogi fogalma azonban az esetek többségében eltér az eljárásjogi fogalmaktól, az alatt a (valódi) megállapításon kívül a jogi szóhasználat jogalakítást (pl. elbirtoklás-, házastársi közös szerzésen alapuló tulajdonjog-, szerződés érvénytelenségének „megállapítása”) és a marasztalás összegének „megállapítását” (kártérítés vagy bármilyen más fizetési kötelezettség mértéke) is érti.¹⁹ Ezen a szóhasználaton tehát – az eljárásjoggal való látszólagos összhang megteremtése miatt – szükségtelen volt változtatni, különösen akkor, amikor az új Ptk.-ban másutt a „megállapítás” szó nemcsak a megállapítási keresetekre maradt meg [pl. 4:104. § az apaság megállapítása, vagy más Könyvekben: 5:70. § ráépítésen alapuló tulajdonszerzés megállapítása, 6:108. § (2) bek.: szerződés érvénytelenségének megállapítása, amelyek eljárásjogi értelemben szintén nem megállapításnak, hanem jogalakításnak minősülnek, igaz, a kártérítés mértékénél a megállapítás helyébe szintén a „meghatározás” szó lépett – pl. 6:527. § (2) bek., 6:528. § (2) bek.].

A tartásra kötelezettek köre és a tartási kötelezettség sorrendje tartalmilag nem tér el a két normaanyagban, az új Ptk.-ban azonban tagoltabban és világosabban van megfogalmazva. Annak kimondását követően, hogy a rokонтartási kötelezettség az egye-

¹⁹ A keresetek eljárásjogi és anyagi jogi ismérvek szerinti csoportosításának különbözőségéről lásd. *A polgári perrendtartás magyararázata* (szerk.: Szilbereky Jenő és Névai László) Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1976., 649. old.

nesági rokonokat terheli egymással szemben, a törvény első helyen a rokонтartás leggyakoribb esetét, a szülőnek a gyermekével és a gyermeknek a szülőjével szemben fennálló tartási kötelezettségét nevesíti.²⁰ Ezt követi a távolabbi rokonok tartási kötelezettsége, majd annak kimondása, hogy a tartásra jogosulthoz a leszármazás rendjében közelebb álló rokon tartási kötelezettsége a távolabbi rokonét megelőzi [4:196. § (1)–(5) bek.]. Fontos új szabály, hogy a tartásra rászoruló személy nem érvényesíthet tartási igényt rokonával szemben arra hivatkozással, hogy a tartási jogosultságát saját érdemtelenége miatt a tartás sorrendjében közelebb álló rokonával szemben nem érvényesíthetné [4:196. § (6) bek.]. A tartási kötelezettség törvényi sorrendjén ugyanis – indokolt esetben, méltányosságból – csupán a bíróságnak van joga, kérelemre eltérni, nem zárható ki ez a jogosult és a kötelezett közötti megállapodással sem, a törvény azonban elejét akarja venni annak, hogy jogosultnak egyoldalúan lehetősége nyíljon erre.

A tartásdíj formáját illetően a törvény egységesíti a rokонтartás és a gyermektartás szabályait: az utóbbi esetben is mellőzi a tartásdíj százalékos megállapításának lehetőségét, általános érvénnyel mondja ki, hogy a tartásdíjat határozott összegben kell megállapítani. Ugyanakkor lehetőséget kíván biztosítani a tartásdíj automatikus emelkedésére. Ezért a bíróság, ha indokoltnak tartja, elrendelheti a tartásdíj – külön intézkedés nélküli – éves emelkedését. A Szakértői Javaslat az automatikus emelkedést a KSH által hivatalosan közzétett inflációs ráta változásához, az új Ptk. a fogyasztói árindex növekedéséhez kötötte.²¹ Tekintettel arra, hogy a fogyasztói árindex az infláció jelzésére szolgáló indexszám, amely a lakosság által megvásárolt áruk, igénybe vett szolgáltatások árának átlagos változását méri egy meghatározott időintervallumon belül, a kettő között tartalmi különbséget nem látunk. Az utóbbi megfogalmazásból az is egyértelműen kitűnik, hogy a tartásdíj leszállítására ezen mutató változására tekintettel nincs lehetőség. A megoldás egyébként a jogosult szempontjából egyértelműen kedvező, nem veszi azonban figyelembe, hogy az áremelkedés a kötelezettet is sújtja. A bírói gyakorlat szerint az infláció akkor ad alapot a gyermektartásdíj felemelésére, ha a gyermek szükségleteinek emelkedésével párosul és a felemelt összeg megfizetése a kötelezett szülő részére – átlag feletti jövedelmi- és vagyoni viszonyai folytán –

²⁰ E két tartási kötelezettségnek illetve jogosultságnak a kiemlése összhangban áll az Alaptörvény XVI. cikkének (3) és (4) bekezdésével, amelyek a szülőknél a kiskorú gyermekről és a nagykorú gyermeknek a rászoruló szüleikről való gondoskodását nevesítik.

²¹ A 2009. évi CXX. törvény (hatályba nem lépett Ptk.) a tartásdíj automatikus módosulását az öregségi nyugdíj legkisebb összegének éves emelkedéséhez kötötte volna (3:210. §), amely azonban a tartásdíj igények túlnyomó részét kitevő gyermektartásdíjak tekintetében nem lett volna megfelelő megoldás.

lényeges többlet-terhet nem jelent (BH 2007.257-I.). Tény viszont, hogy az ügyvédi szerződéskötési gyakorlatban gyakran előfordul inflációkövető, illetve valamilyen stabil valutához viszonyított automatikus tartásdíj emelkedés kikötése.

IV. Gyámság

A *Szakértői Javaslat* a koruknál vagy helyzetüknél fogva a maguk ellátására, saját ügyeik intézésére nem képes személyekről való gondoskodást és törvényes képviselőt biztosító intézmények: a szülői felügyelet–gyámság–gondnokság hármában a gyámságot a szülői felügyelethez kívánta közelíteni. A korábbiakhoz képest erőteljesebb hangsúlyt kapott a gyámság a gyermek irányában fennálló gondozási és nevelési kötelezettsége, a gyermek részére a családi környezetben való nevelkedés biztosítása. Összhangot kívánt teremteni továbbá a magánjogi szabályok és a gyermekvédelmi szabályok között olyan módon, hogy a „hagyományos” gyámság és a gyermekvédelmi gyámság közös szabályait a Gyámságra vonatkozó Részben helyezte el, emellett az utóbbi fajta gyámságra több helyen speciális rendelkezéseket állapított meg (a gyámság kirendelhető személye, a gondozás helyének megváltoztatása, a vagyonkezelés, a gyám felmentése stb. tekintetében). Gyermekvédelmi gyámként nevesítette a gyámságot vállaló és arra alkalmas nevelőszülőt, a gyermekotthon vezetőjét és a hivatásos gyámot.

Még az új Ptk. elfogadása előtt a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény (Cstv.) – a Csjt. 96. §-ának (2) bekezdését módosítva – bevezette a „családbafogadó gyám” fogalmát, ez alatt nevesítve azt a személyt, akinél a gyermeket a gyámhivatal a gyermeket ideiglenes hatállyal elhelyezte vagy a bíróság elhelyezte, illetve aki a gyermeket a gyámhatóság hozzájárulásával családba fogadta, kivéve, ha a gyermeket ideiglenes hatállyal nevelőszülőnél, gyermekotthonban vagy más bentlakásos intézményben helyezték el. A Csjt.-nek a gyermekvédelmi gyámra vonatkozó rendelkezéseit pedig (Csjt. 98. §) hatályon kívül helyezte. Ezzel lényegében elindult az a jogalkotási folyamat, amely – eltérve a Szakértői Javaslat eredeti koncepciójától – a gyermekvédelmi gyámságra és a gyermekvédelmi gyámra vonatkozó szabályokat, amelyeknek a „hagyományos” gyámsággal való közös szabályai miatt a Ptk.-ban lenne a helyük, fokozatosan a gyermekvédelmi szabályok keretei közé vitte át, ezzel lényegében a gyám és gyámolt közötti jogviszonynak a közigazgatási és nem a magánjogi elemekre helyezve át a súlyt. Ennek a folyamatnak része az egyes szakosított szociális és gyermekvédelmi szakellátási intézmények állami átvételéről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CXCV. törvény, amely a Gyvt.-t jelentősen módosítva a gyermekvédelmi gyám kirendelésének

újabb eseteit tartalmazza (p. a kísérő nélküli kiskorúak részére)²² és a szociális és gyermekvédelmi tárgyú törvényeknek a Magyar Egyszerűsítési Programmal összefüggő módosításáról, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2013. évi XXVII. törvény, amely már az új Ptk. kihirdetése után született, de számos rendelkezése azt megelőzően: 2014. január 1-jén fog hatályba lépni. Mindezekhez képest kérdéses, hogy az új Ptk. gyámságra és egyes vonatkozásokban az örökbefogadásra vonatkozó rendelkezései²³ változatlan formában hatályba léphetnek-e 2014. március 15-én.

Az új Ptk.-ban a családbafogadó gyámság egyáltalán nincs nevesítve, a törvény – a Szakértői Javaslatot követve – a nevezett gyám (4:226. §), a rendelt gyám (4:227. §) fogalmakkal operál és a kötelező gyámrendelés eseteit tartalmazza (4:229. §); ez utóbbiak lényegében a családbafogadó gyámság esetköreit tartalmazzák. A szabályok között a gyermekvédelmi gyámság is megjelenik (a 4:230. § sorolja fel ennek eseteit, amelyek – mint említettük – időközben bővültek), de a gyermekvédelmi gyámra vonatkozó, a Szakértői Javaslatban még megtalálható – a fentiekben felsorolásszerűen említett – rendelkezések elmaradtak, kivéve azt az egy bekezdést, amely kimondja, hogy a gyám költségeinek és kiadásainak megtérítésére irányadó szabályok a gyermekvédelmi gyámra nem vonatkoznak [4:238. § (4) bek.]. A pillanatnyi helyzet tehát az, hogy az új Ptk. gyámságra vonatkozó szabályai több vonatkozásban *nincsenek összhangban* a gyermekvédelmi jogszabályokban foglaltakkal. Csak reménykedhetünk, hogy az összhang a Szakértői Javaslat koncepciójának megfelelően a gyermek családban nevelkedése, a gyámságnak minél inkább a szülői felügyelethez való közelítése révén fog megvalósulni.²⁴

Dr. Kőrös András

²² 2012. évi CXCV. törvénnyel módosított 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) 84. §

²³ Csak példaként említjük, hogy a 2014. január 1. napján hatályba lépő szabályok az egységes „nevelésbe vétel” intézményt vezetik be a jelenlegi és az új Ptk.-ban is szabályozott átmeneti és tartós nevelésbe vétel helyett, amelyeknek meghonosítása 1997-ben (a Gyvt.-vel), a differenciált szabályozás miatt az akkor új gyermekvédelmi törvény jelentős eredménye volt.

²⁴ A „remény” szó használatát a „bizonyosság” helyett azért tartjuk indokoltnak, mert a 2014. január 1-jétől hatályba lépő szabályozás szerint a gyermekotthon vezetőket már nem, a nevelőszülőket pedig az eddigieknél szigorúbb feltételek mellett lehet gyermekvédelmi gyámként kirendelni. A gyermekvédelmi gyám pedig a feladatait a területi gyermekvédelmi szakszolgálattal létesített közalkalmazotti jogviszony keretében fogja el látni és „legfeljebb” 30 gyermek tartozhat hozzá, amit ellentétesen ítélünk a gyám személye individualizálásának a Szakértői Javaslatban követni kívánt elvével. [Vö. 2013. évi XXVII. törvénnyel módosított Gyvt. 84. § (3)–(4) és (6) bek., valamint 85. § (2) bek.]